

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто роль аналізу фінансового стану як запоруки виживання та основи стабільного стану підприємств. Досліджено процес проведення аналізу фінансового стану. Визначено моделі різного типу, що дозволяють структурувати й ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Аннотация. Рассмотрена роль анализа финансового состояния как залога выживания и основы стабильного состояния предприятий. Исследован процесс проведения анализа финансового состояния. Определены модели разного типа, которые позволяют структурировать и идентифицировать взаимосвязи между основными показателями.

Annotation. The paper discusses the role of the analysis of the financial condition as the pledge of survival and basis of the stable condition of the enterprises. The process of carrying out the analysis of the financial condition is examined. The models of different types which allow to structure and identify interrelations between the main indicators are determined.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансова стійкість підприємства, економічний аналіз, фінансовий аналіз, аналіз фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективності господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [1].

Основними чинниками, що визначають фінансовий стан підприємства, є, по-перше, виконання фінансового плану і поповнення за мірою виникнення потреби власного обороту капіталу за рахунок прибутку і, по-друге, швидкість оборотності обігових коштів (активів).

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на вітчизняних підприємствах відіграє аналіз фінансового стану підприємств, який відповідає за відбір, оцінювання та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень. Тому дана тема є досить актуальною.

Загальні питання аналізу фінансового стану висвітлювались у працях вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: Петрович Й. М., Будіщева І. О., Устінова І. Г., Мазарак А. А., Мних С. В., Міщенко В. Я., Ковальова В. В., Шеремет А. Д., Савицької Г. В., Волкової О. М. та ін.

Метою оцінювання фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом чистих активів, основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також отриманий у результаті надзвичайних подій [2].

Величина прибутку, рівень рентабельності залежить від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У практичній діяльності використовуються такі показники фінансових результатів:

- 1) доходи від реалізації продукції;
- 2) доходи від інших операцій;
- 3) доходи від надзвичайних операцій;
- 4) прибуток на одиницю продукції;
- 5) прибуток від реалізації продукції;
- 6) прибуток від операційної діяльності;
- 7) прибуток від звичайної діяльності;
- 8) прибуток від надзвичайних подій;
- 9) оподаткований прибуток;
- 10) чистий прибуток.

Існують ще інші види прибутків:

- 1) прибуток від реалізації цінних паперів;
- 2) неоподаткований (пільговий) прибуток;
- 3) нерозподілений прибуток.

Серед методик аналізу, використовуваних для оцінки фінансового стану і платоспроможності організації, виділяють: горизонтальний (часовий); вертикальний (структурний); трендовий аналіз; аналіз відносних показників;

Розгляд методичних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства дозволив встановити, що його основними напрямками є: горизонтальний та вертикальний аналіз балансу; аналіз майнового стану (коефіцієнт зносу основних фондів, їхнього оновлення та вибуття); аналіз відносних показників ліквідності (коефіцієнт покриття, швидкої та абсолютної ліквідності); аналіз відносних показників фінансової незалежності (власний оборотний капітал, коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом, автономії, фінансової залежності та маневреності власного капіталу); аналіз структури та динаміки фінансових результатів; аналіз рентабельності (рентабельність активів за чистим прибутком, власного капіталу, реалізованої продукції та основної діяльності); аналіз ділової активності (коефіцієнт оборотності основних фондів, оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості та період її погашення, кредиторської заборгованості та власного капіталу).

Нормативні значення перелічених показників не є однаковими та визначаються вибором методичного підходу до оцінювання фінансової стійкості підприємства (таблиця) [4].

Таблиця

Нормативні значення фінансових показників підприємства

Показник Методика	КП	КШЛ	КАЛ	КЗОА	КА	КФЗ	КМВК
Брігхем С. Ф.	4	-	2,1	-	-	-	-
Ковальов В. В.	> 2	> 1	-	0,1	0,05 – 0,1	-	-
Шеремет А. Д.	> 2	> 1	-	-	> 0,2	-	> 0,5
Гінзбург А. І.	1 – 3	-	0,4 – 2,1	-	0,3 – 1,5	0,4 – 0,5	-
Савицька Г. В.	> 2	-	> 0,7	-	-	-	-
Гриньова В. М.	2 – 2,5	-	0,7 – 0,8	-	0,2 – 0,25	< 1,5	-
Павловська О. В.	> 2	-	> 0,7	-	> 0,2	< 1	> 0,3
Ізмайлова К. В.	1 – 1,5	> 1	-	-	> 0,5	< 2	> 0,1
Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій	> 1	-	> 0,2 0,25 – 0,35	> 0,1	> 0,5	-	-
ДПАУ	2 – 2,5	> 1	0,25 – 0,3	-	> 0,5	< 0,5	-
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку	1 – 1,5	-	0,25 – 0,35	-	> 0,5	-	-
Міністерство фінансів України	> 2	> 1	> 0,2	> 0,2	-	-	-
Правління НБУ	> 2	> 0,5	> 0,2	-	-	-	> 0,5
Міністерство економіки України	> 1,5	-	-	> 0,1	-	-	-
Міністерство фінансів та Фонд державного майна	> 1	0,6 – 0,8	> 0	> 0,1	> 0,5	-	> 0
Аудиторська палата	> 1	0,6 – 0,8	> 0 0,25 – 0,5	-	> 0,5	-	> 0

Примітка. КП – коефіцієнт покриття; КШД – коефіцієнт швидкої ліквідності; КАЛ – коефіцієнт абсолютної ліквідності; КЗОА – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами; КА – коефіцієнт автономії; КФЗ – коефіцієнт фінансової залежності; КМВК – коефіцієнт маневреності власного капіталу.

У зарубіжних наукових напрямках аналізу фінансової звітності можна виділити п'ять відносно самостійних підходів наукових шкіл:

- 1) школа емпіричних прагматиків (Empirical Pragmatists School);
- 2) школа статистичного фінансового аналізу (Ratio Statisticians School);
- 3) школа мультіваріантних аналітиків (Multivariate Modelers School);
- 4) школа аналітиків, зайнятих діагностикою банкрутства компанії (Distress Predictors School);
- 5) школа учасників фондового ринку (Capital Marketers School).

Представники першої школи (Robert Foulke) використовували для проведення аналізу значну кількість аналітичних коефіцієнтів, розрахованих за даними бухгалтерської (фінансової) звітності і використовуваних для прийняття управлінських рішень фінансового характеру. Вони відбирали індикатори, які могли б допомогти аналітику відповісти на питання, чи зможе організація розплатитися по своїх короткострокових зобов'язаннях. Для аналізу використовувалися показники обігових коштів, власного оборотного капіталу, короткострокової кредиторської заборгованості.

Представники другої школи (Alexander Wall) висувають ідею, що аналітичні коефіцієнти, розраховані за даними бухгалтерської звітності, можуть приносити користь, якщо існують певні нормативні значення або діапазони значень. Ними розроблено нормативи для коефіцієнтів у розрізі галузей, підгалузей і груп однотипних компаній з використанням статистичних методів [2].

Представники третьої школи (James Bliss, Arthur H. Winakor), розробляючи свої ідеї теорії аналізу фінансової звітності, спираються на взаємозв'язок приватних коефіцієнтів, що показують фінансовий стан і ефективність поточної діяльності організації й узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності. Побудована піраміда (система) фінансових показників і розроблена її основні імітаційні моделі.

Представники четвертої школи, віддаючи перевагу перспективному аналізу (ретроспективному), особливу увагу приділяли аналізу фінансової стійкості організації. Вони вважали, що цінність бухгалтерської звітності полягає в її здатності передбачити можливість банкрутства компанії. Проведені дослідження в сфері передбачення банкрутства дозволили зробити висновок про те, що з безлічі коефіцієнтів можна вибрати лише декілька корисних і точніше пророкуючих банкрутство. Перші спроби аналізу діяльності фірм-банкрутів були зроблені в роботах Вільяма Бівера (William Beaver). Найбільшу популярність у цій сфері здобули роботи відомого західного економіста Е.

Альтмана (Edward Altman), що розробив за допомогою апарату множинного аналізу дискримінанта методику розрахунку кредитоспроможності.

Прибічники п'ятої школи (George Foster) вважають, що цінність звітності полягає в можливості її використання для прогнозування рівня ефективності інвестування в ті або інші кошові папери і міри пов'язаної з нею ризиків.

Аналіз фінансового стану проводиться за допомогою різного типу моделей, що дозволяють структурувати й ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Можна виділити три основні типи моделей: описові, предикативні і нормативні [4].

Описові моделі відомі так само, як моделі описового характеру, є основними для оцінювання фінансового стану підприємства. До них належать: побудова системи звітних балансів, надання системи звітних балансів у різних аналітичних розрізах, вертикальний і горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів, аналітичні записки до звітності.

Предикативні моделі – це моделі, які використовуються для прогнозування доходів і майбутнього фінансового стану. Найпоширенішими з них є: розрахунок точки критичного обсягу продажів, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу, моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності підприємств з очікуваними, розрахованими по бюджету. Ці моделі використовуються в основному у внутрішньому фінансовому аналізі. Їх суть зводиться до встановлення нормативів по кожній статті витрат, по торгово-технологічних процесах, видах виробів тощо.

Таким чином, у ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу. Їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку. Підбиваючи підсумок розгляду сутності оцінювання фінансового стану підприємства, слід ще раз підкреслити, що необхідність та значення такого оцінювання зумовлені потребою систематичного аналізу та вдосконалення роботи за ринкових відносин, переходу до самоопитності, самофінансування, потребою в поліпшенні використання фінансових ресурсів, а також пошуком у цій царині резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства.

Результати аналізу фінансового стану дозволяють виявити вразливі місця, що вимагають особливої уваги, і розробити заходи щодо їх ліквідації. Велику допомогу у виявленні резервів поліпшення фінансового стану може надати маркетинговий аналіз з вивчення попиту і пропозиції, ринків збуту і формування на цій основі оптимального асортименту і структури виробництва продукції.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу підприємства / А. Д. Шеремет, Е. В. Ненашев. – М.: Дело, 2002. – 208 с. 2. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. – К.: "Хай – Тек Прес", 2008. – 336 с. 3. Орехова К. В. Оцінювання фінансового стану підприємства з урахуванням руху капіталу: автореферат / К. В. Орехова. – Х.: ХНЕУ, 2008. 4. Ковалев В. В. Аналіз господарської діяльності підприємств: учебное пособие / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: ТК Велби; Изд. Проспект, 2005. – 386 с.